

УДК [159.9:351.74](477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2018.4.17>
ОКСАНА ВІКТОРІВНА МІТРОШКІНА,
*Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра соціології та психології;*
 <https://orcid.org/0000-0002-9433-2836>,
e-mail: oksana.mitroshkina@gmail.com

СПЕЦИФІКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ЗМІН І ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ У ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

Наведено результати дослідження психологічної готовності до змін, психологічної життєздатності та взаємозв'язків між ними у працівників Державної кримінально-виконавчої служби України. Обґрунтовано актуальність вивчення цього феномена в контексті професійної діяльності працівників кримінально-виконавчої служби в умовах її реформування. Емпірично доведено, що досліджувані з різним рівнем психологічної готовності до змін демонструють відмінності як у показниках психологічної життєздатності, так і у структурі взаємозв'язків між компонентами психологічної готовності до змін та психологічною життєздатністю. Отримані результати можуть бути використані у підготовці та перепідготовці персоналу кримінально-виконавчої служби.

Ключові слова: життєздатність, працівники кримінально-виконавчої служби, професійна діяльність, психологічна готовність, психологічна готовність до змін.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Сьогодні українське суспільство переживає складний і відповідальний період свого оновлення. Реформуються різні сфери соціального життя, в тому числі кримінально-виконавча система, яка долає непростий шлях відповідності до міжнародних кримінально-виконавчих стандартів [1, с. 3].

У результаті проведених перетворень у пенітенціарній службі, вказує Н. В. Алексеєнко, зазнали змін мета, завдання, підходи та вимоги до діяльності виправних установ, на інший рівень перейшли відносини між працівником і засудженим, кримінально-виконавча система стала більш прозорою для громадськості. Наслідком змінення пріоритетів стала також інша підготовка або перепідготовка працівників пенітенціарної системи у професійному аспекті [2, с. 63]. Дослідниця зазначає, що однією з найважливіших особливостей проведених реформ є їх інноваційний характер, що передбачає принципово новий підхід до реалізації професійної діяльності [2, с. 63].

У сучасних умовах реформування, як слушно зауважує О. В. Сахнік, вітчизняне пенітенціарне відомство гостро потребує нових, інноваційно спрямованих кадрів [3, с. 250]. Започатковані урядом нашої країни реформи пенітенціарної системи безпосередньо стосуються кожного працівника кримінально-виконавчої служби України [4, с. 330]. З метою визначення ефек-

тивних шляхів професійного зростання працівників кримінально-виконавчої системи необхідно виокремити психологічні властивості, які мають конструктивний характер [4, с. 331].

Н. О. Алюшина та Г. В. Кудринська підкреслюють, що під час проведення організаційних змін важливо не лише мати чітку політику, а й урахувати фактори психологічної готовності персоналу до змін, що є одним із ключових компонентів ефективності їх упровадження [5, с. 212].

У цьому сенсі актуальним є вивчення психологічної готовності до змін та її особистісних чинників у працівників Державної кримінально-виконавчої служби України в умовах її реформування.

Стан дослідження проблеми

Під психологічною готовністю розуміють результат підготовки (підготовленості) до певного виду діяльності; її трактують як стійку, багатоаспектну та ієрархізовану властивість особистості, що визначає успішність виконання діяльності; комплекс взаємопов'язаних і взаємозумовлених психологічних якостей, які забезпечують успішність виконання діяльності [6, с. 71].

На думку науковців, психологічна готовність визначає загальне ставлення людини, її психологічну налаштованість, установку на певний спосіб виконання дії в наявних умовах

[7, с. 39]. Вона трактується як прояв індивідуальних якостей особистості, що забезпечують ефективність діяльності [8, с. 245].

Н. Ю. Заєць на ґрунті аналізу наукової літератури робить висновок, що готовність пов'язується з діяльністю (зокрема професійною) та слугує певним цілісним механізмом, в якому найважливішими є дві характеристики – психологічна готовність і операційна готовність. У свою чергу, професійна готовність розглядається як інтегративна якість особистості фахівця, у структурі якої є компоненти, що обумовлюють успішність здійснення професійної діяльності в цілому [9, с. 65].

Спільною думкою науковців, констатує Р. С. Троцький, є те, що готовність – це фундаментальна умова успішного виконання будь-якої професійної діяльності, яка зумовлюється не лише внутрішніми (мотивами, потребами, інтересами, цінностями), а й зовнішніми особистісними механізмами розвитку, до яких необхідно віднести соціальне оточення, визначені обставини, в яких здійснюватиметься будь-яка діяльність. Відповідно до усвідомлення особливої значущості готовності як чинника ефективної діяльності напрацьовано практику формування готовності фахівця до професійної діяльності [10, с. 60].

Н. Є. Пенькова вказує, що, аналізуючи природу феномена психологічної готовності до діяльності, незважаючи на певні розбіжності в її визначенні, науковці згодні в тому, що психологічна готовність відображає спрямованість особистості на цю діяльність. Разом із тим закономірним можна вважати той факт, що в кожній із професійних сфер готовність має конкретний специфічний прояв [11, с. 14].

І. В. Бринза визначає готовність до змін як складний комплексний конструкт, що виникає на певному етапі психологічного процесу змін. Готовність до змін є, з одного боку, наслідком або результатом орієнтовно-пошукової вольової поведінки, а з іншого, – поштовхом або причиною усвідомлення і поведінки, які ведуть до ефективних змін у суб'єктивній та об'єктивній реальностях особистості, тобто до звершень, досягнень, нововведень, розвитку, свободи, збагачення тощо [12, с. 45]. Таким чином, на думку вченої, саме несформована психологічна готовність (її відсутність) робить пошукову поведінку особистості неефективною, викликає внутрішній опір змінам, видає помилкові стратегії та поведінкові патерни. І навпаки, сформована або активна готовність розширює поведінкові патерни, спектр рішень і шляхів досягнення, збагачує мотиваційну сферу особистості [12, с. 45].

В. Л. Бозаджієв під готовністю розуміє суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною та підготовленою до виконання певної професійної діяльності в умовах специфічної професійної ситуації і прагне її виконувати. Дослідник наголошує, що здатність і готовність нерозривно пов'язані, виступають в єдності та цілісності як інтегральна якість суб'єкта [13, с. 99]. Водночас В. Л. Бозаджієв підкреслює, що і здатність, і готовність пов'язані з успішним здійсненням діяльності, однак бути здатним і бути готовим до будь-якої діяльності – не одне й те саме [13, с. 99]. Разом із тим, аналіз позицій ученого доводить, що його думка стосується конкретних видів здатності людини до тих чи інших видів діяльності, тоді як здатність у контексті інтегральної якості суб'єкта, на наш погляд, більш доцільно розглядати як загальну життєву здатність або життєздатність особистості.

У психологічному ракурсі життєздатність, за визначенням О. О. Рильської, – це інтегральна здатність збереження людиною своєї цілісності, яка актуалізується у зв'язку з необхідністю вирішення життєвих завдань і забезпечує динамічне утримання життя в постійному сполученні з вимогами соціального буття та людського призначення, що суб'єктивно сприймається як задоволеність власним життям [14, с. 135].

О. В. Махнач пропонує розглядати життєздатність як здатність людини до подолання несприятливих життєвих обставин з можливістю відновлюватись і використовувати для цього всі внутрішні й зовнішні ресурси, здатність до життя у всіх його проявах, здатність не лише існувати, а й розвиватись всупереч несприятливим життєвим подіям [15, с. 63].

С. В. Забегаліна зазначає, що життєздатність особистості визначається тим, наскільки особистість адаптована до реальних умов, здатна адекватно прогнозувати тенденції та перспективи суспільного розвитку, ті зміни, які можуть статися в соціумі [16, с. 358].

У функціональному плані, вважає Е. Е. Симанюк, життєздатність людини являє собою той потенціал, який визначає успішність становлення професіонала. Психологічним предиктором конструктивного професійного розвитку особистості є її усвідомлена, стійка, висока життєздатність, що припускає мобільність життєвих цілей, планів, здатність до побудови та реалізації індивідуальної стратегії свого поступального розвитку, яка досягається за рахунок здійснення активної стратегії поведінки у критичних професійних ситуаціях [17, с. 528].

О. В. Белоклоков наголошує на актуальності вивчення феномена життєздатності як набору особистісних властивостей і поведінкових реакцій, що дозволяють конструктивно долати труднощі небезпечної трудової діяльності, як внутрішніх компонентів особистісного та професійного розвитку [18, с. 16].

Ю. М. Кузнецова та О. О. Рильська вважають, що професійну життєздатність можна розглядати як інтегральну здатність, що виступає як один із різновидів загальної життєздатності людини. Сутність професійної життєздатності полягає в динамічній можливості збереження людиною своєї внутрішньої цілісності, що забезпечує об'єктивну успішність вирішення професійних завдань, саморозвиток і суб'єктивну задоволеність працею [19, с. 77–78].

Таким чином, життєздатність особистості відіграє важливу роль в особистісному та професійному розвитку, незважаючи на екстремальні умови та соціальні зміни. Тому виникає питання щодо важливості вивчення психологічної життєздатності в контексті готовності до змін у працівників кримінально-виконавчої системи в умовах її реформування.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є виявлення особливостей функціонування психологічної готовності до змін у контексті психологічної життєздатності у працівників Державної кримінально-виконавчої служби України.

Для реалізації поставленої мети нами було сформульовано такі завдання:

- визначити особливості психологічної життєздатності працівників Державної кримінально-виконавчої служби України з високим і низьким рівнями психологічної готовності до змін;
- висвітлити особливості взаємозв'язків психологічної готовності до змін і психологічної життєздатності в зазначених групах.

Наукова новизна дослідження

Уперше визначено особливості психологічної життєздатності працівників Державної кримінально-виконавчої служби України в контексті психологічної готовності до змін, удосконалено наукові знання щодо психологічних характеристик, які фасилітують або піддають інгібіції її функціонування.

Матеріали та методи досліджень

Як психодіагностичний інструментарій було використано 2 методики.

1. Методика PCRS (Personal Change Readiness Survey), створена A. Rolnic, S. Heather, M. Gold,

C. Hull. Вона являє собою опитувальник із 35 питань, складається із семи шкал: пристрасність (енергійність, невтомність, підвищений життєвий тонус); винахідливість (уміння знаходити вихід зі складних ситуацій, звертатися до нових джерел для вирішення нових проблем); оптимізм (надія, віра в успіх, небажання орієнтуватися на гірший розвиток подій, прагнення фокусуватися не на проблемах, а на можливостях їх вирішення); сміливість, завзятливість (потяг до нового, невідомого, відмова від випробуваного та надійного); адаптивність (уміння змінювати свої плани та рішення, переналаштовуватися в нових ситуаціях, не наполягати на своєму, якщо цього вимагає ситуація); впевненість (віра в себе, у свою гідність і свої сили); толерантність до двозначності (спокійне ставлення до відсутності конкретних відповідей, самовладання в ситуаціях, коли суть того, що відбувається, незрозуміла або результат справи непередбачуваний, коли не визначені цілі й очікування). Переклад і первинна апробація цього варіанта методики PCRS були проведені Н. А. Бажановою та Г. Л. Бардієр, причому вибір найбільш удалих формулювань перекладу тверджень був здійснений із залученням двомовних експертів, у тому числі фахівців у сфері психології [20, с. 322–324].

2. Опитувальник «Життєздатність людини», автором якого є О. О. Рильська. Методика призначена для оцінки психологічної життєздатності людини, яка виявляє себе в освоєнні широкої сфери функціонування людини – її власного буття, що являє собою ланцюг послідовних подій, які відбуваються в конкретному культурно-історичному контексті та пов'язані з вирішенням життєвих завдань [14, с. 145]. Для створення опитувальника були відібрані пункти, змістовно відповідні компонентам життєздатності (здатність до адаптації, здатність до саморегуляції, здатність до саморозвитку, осмисленість життя) [14, с. 156]. Тест складається зі 106 питань, згрупованих у чотири шкали, що відображають зазначені компоненти життєздатності [14, с. 397–401].

Для математико-статистичної обробки результатів було використано t-критерій Стьюдента для незалежних груп і коефіцієнт рангової кореляції Ч. Спірмена.

Досліджуваними виступили працівники Державної кримінально-виконавчої служби України, які були поділені на дві групи: перша – 137 осіб з високим рівнем готовності до змін; друга – 139 осіб з низьким рівнем готовності до змін.

Результати досліджень

Нами було досліджено особливості психологічної життєздатності працівників Державної кримінально-виконавчої служби України з

різним рівнем психологічної готовності до змін. Результати дослідження наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники психологічної життєздатності працівників ДКВС України з різним рівнем психологічної готовності до змін (M±m)

Шкали	1 група (з високим рівнем)	2 група (з низьким рівнем)	t	p
Адаптація	54,22±1,98	43,33±4,05	2,42	0,05
Саморегуляція	41,16±2,32	39,77±1,01	0,55	–
Саморозвиток	40,06±0,73	33,63±1,76	3,37	0,01
Осмисленість життя	33,63±1,12	38,17±4,17	1,05	–

Як свідчать дані, наведені в таблиці 1, у першій групі встановлено вірогідно більші показники за шкалами «Адаптація» ($t=2,42$, $p\leq 0,05$) та «Саморозвиток» ($t=3,37$, $p\leq 0,01$). Отже, працівників кримінально-виконавчої служби з високим рівнем психологічної готовності до змін характеризує більша вираженість нервово-психічної стійкості, толерантності до стресу, адекватності сприйняття умов діяльності та своїх можливостей, відчуття власної значущості для оточуючих та досвіду соціального спілкування, а також більша здатність до саморозвитку в цілому та готовність до розвитку тих здібностей, які дозволяють вирішувати життєві завдання в постійно змінюваних умовах.

Відсутність вірогідних відмінностей між групами з різним рівнем психологічної готовності до змін за шкалами «Саморегуляція» та «Осмисленість життя» дає можливість стверджувати, що представники обох груп однаково характеризуються здатністю до планування, моделювання, контролю, оцінки та корекції, ступенем сформованості цілей, задоволенням, яке вони отримують під час їх досягнення, та впевненістю у власній здатності ставити перед собою цілі, вибирати завдання та досягати результатів, співвідносити цілі з майбутнім, емоційну насиченість із сьогоденням, задоволеність із досягнутим результатом, тобто з минулим.

Використання кореляційного аналізу дозволило встановити, що шкала «Винахідливість» у першій групі виявляє значущі додатні взаємозв'язки з компонентами психологічної життєздатності «Саморегуляція» ($r=0,268$, $p\leq 0,01$) та «Саморозвиток» ($r=0,509$, $p\leq 0,001$), у другій групі – значущий від'ємний взаємозв'язок із компонентом психологічної життєздатності «Адаптація» ($r=-0,291$, $p\leq 0,001$).

Шкала «Оптимізм» у першій групі додатно корелює на значущому рівні з компонентами

психологічної життєздатності «Адаптація» ($r=0,213$, $p\leq 0,01$) та «Саморозвиток» ($r=0,299$, $p\leq 0,001$), у другій групі встановлено від'ємну кореляцію, яка досягає значущого рівня, з компонентом психологічної життєздатності «Осмисленість життя» ($r=-0,180$, $p\leq 0,05$).

Шкала «Сміливість» виявляє лише один значущий взаємозв'язок, який має додатний характер, із компонентом психологічної життєздатності «Саморозвиток», який було визначено в першій групі ($r=0,207$, $p\leq 0,05$).

В обох групах зафіксовано значущі додатні взаємозв'язки між шкалою «Адаптивність» і «Саморегуляція» ($r=0,411$, $p\leq 0,001$ та $r=0,178$, $p\leq 0,05$). Крім того, шкала «Адаптивність» на значущому рівні корелює з компонентом психологічної життєздатності «Адаптація», але в першій групі цей взаємозв'язок має додатний характер ($r=0,279$, $p\leq 0,01$), у другій – від'ємний ($r=-0,201$, $p\leq 0,05$). Різна спрямованість отриманих взаємозв'язків дозволяє вважати, що адаптивність у структурі готовності до змін має інший психологічний зміст порівняно зі здатністю до адаптації в контексті психологічної життєздатності. Слід також зауважити, що у другій групі шкала «Адаптивність» виявилася пов'язаною на значущому рівні з компонентом психологічної життєздатності «Саморозвиток» ($r=0,195$, $p\leq 0,05$).

В обох групах зафіксовано значущий додатний взаємозв'язок між компонентом психологічної життєздатності «Адаптація» та шкалою «Упевненість» ($r=0,247$, $p\leq 0,001$ та $r=0,231$, $p\leq 0,001$), яка в першій групі додатно корелює на значущому рівні з компонентом психологічної життєздатності «Осмисленість життя» ($r=0,303$, $p\leq 0,001$).

Шкала «Толерантність до двозначності» у першій групі виявляє значущий додатний взаємозв'язок із компонентом психологічної життєздатності «Саморегуляція» ($r=0,186$, $p\leq 0,05$) та від'ємний взаємозв'язок з компонентом

психологічної життєздатності «Осмиленість життя» ($r=-0,191$, $p\leq 0,05$). У другій групі шкала «Толерантність до двозначності» виявилася не пов'язаною із психологічною життєздатністю.

Крім того, в обох групах шкала «Пристрастність» не виявляє жодної значущої кореляції із психологічною життєздатністю.

Обговорення результатів

Таким чином, працівники кримінально-виконавчої служби з високим рівнем психологічної готовності до змін характеризуються більш розвинутою здатністю до адаптації та саморозвитку порівняно із працівниками з низьким її рівнем.

Отримані результати також свідчать, що групи працівників кримінально-виконавчої служби з різним рівнем психологічної готовності до змін демонструють відмінності у структурі взаємозв'язків між компонентами психологічної готовності до змін і компонентами психологічної життєздатності.

В обох групах адаптивність актуалізується зі зростанням здатності до саморегуляції. Разом із цим у другій групі вдосконалення здатності до адаптації як компонента психологічної життєздатності супроводжується зменшенням адаптивності як уміння змінювати свої плани та рішення, перебудовуватися в нових ситуаціях, не наполягати на своєму, якщо цього вимагає ситуація. У першій групі зі збільшенням здатності до адаптації відбувається посилення адаптивності, яка набуває більшої вираженості з посиленням здатності до саморозвитку, через що, у свою чергу, зростає сміливість, яка виявляється у бажанні пізнання нового та відмові від випробуваного та надійного.

Слід додати, що разом з удосконаленням здатності до адаптації в обох групах відбувається зростання впевненості, яка у першій групі стає більш вираженою з поглибленням осмисленості життя.

У першій групі збільшення винахідливості як уміння знаходити вихід зі складних ситуацій, звертатися до нових джерел для вирішення нових проблем супроводжується актуалізацією здатності до саморегуляції та саморозвитку, у другій групі ця складова психологічної готовності до змін набуває меншої вираженості разом із розвиненням здатності до адаптації.

Оптимізм, який у ракурсі готовності до змін визначають як віру в успіх, небажання орієнтуватися на гірший розвиток подій, прагнення фіксуватися не на проблемах, а на мо-

жливостях їх вирішення, у першій групі набуває більшої вираженості з посиленням здатності до адаптації та саморозвитку, у другій групі набуває меншої вираженості зі зростанням осмисленості життя.

Толерантність до двозначності у другій групі не взаємодіє із психологічною життєздатністю, тоді як у першій групі взаємозв'язки між цими компонентами мають суперечливий характер: спокійне ставлення до відсутності конкретних відповідей, самовладання в ситуаціях, коли суть того, що відбувається, незрозуміла або результат справи непередбачуваний, коли не визначені цілі й очікування, стає більш вираженим з удосконаленням здатності до саморегуляції та набуває меншої вираженості з поглибленням осмисленості життя.

Отже, у групі працівників кримінально-виконавчої служби з високим рівнем готовності до змін виявлено 11 значущих взаємозв'язків, з яких 10 мають додатний характер, 1 – від'ємний. У групі працівників служби з низьким рівнем готовності до змін виявлено лише 6 значущих кореляцій, 3 з яких мають додатний характер і три – від'ємний.

Те, що толерантність до двозначності у групі працівників з високим рівнем психологічної готовності до змін знижується з розвитком осмисленості життя, про що свідчить єдиний від'ємний взаємозв'язок, на нашу думку, пояснюється низкою проблем, які виникають на шляху реформування Державної кримінально-виконавчої служби України. Так, наприклад, О. О. Шкута, досліджуючи питання реформування та модернізації кримінально-виконавчої системи України, підкреслює, що досі не існує чітких параметрів державної політики у сфері виконання покарань [21, с. 59]. І. Г. Богатирьов, аналізуючи причини та шляхи вирішення кризи пенітенціарних реформ в Україні, констатує, що кількість проблемних питань з кожним днем збільшується, що породжує серед персоналу органів та установ виконання покарань невизначеність, необхідність звільнення і тимчасовий пошук робочих місць [22, с. 166].

Стає зрозумілим, що в осіб, налаштованих на зміни та інновації реформування, здатних формувати цілі, вибирати завдання та досягати результатів, означені труднощі в реалізації реформи кримінально-виконавчої системи можуть знижувати резистентність до невизначеності, яка в цьому випадку стає чинником психологічного дискомфорту.

Отже, в цілому в першій групі разом з удосконаленням психологічної життєздатності

відбувається зростання психологічної готовності до змін, при цьому ці феномени досить активно взаємодіють між собою. У другій групі така взаємодія має більш обмежений і суперечливий характер, що може виступати деструктивним чинником у функціонуванні як психологічної готовності до змін, так і психологічної життєздатності.

Висновки

Було встановлено, що працівники Державної кримінально-виконавчої служби України з високим рівнем психологічної готовності до змін відрізняються більшою вираженістю таких складових психологічної життєздатності, як здатність до адаптації та саморозвитку.

На основі кореляційного аналізу доведено, що групи працівників Державної кримінально-виконавчої служби України з різним рівнем психологічної готовності до змін демонструють відмінності у структурі взаємозв'язків між складовими психологічної готовності до змін і компонентами психологічної життєздатності. Визначено, що представники цих груп різняться як змістом виявлених значущих взаємозв'язків, так і кількістю значущих взаємозв'язків різної модальності. У групі працівників кримінально-виконавчої служби з високим рівнем готовності до змін у цілому посилення психологічної життєздатності су-

проводжується фасілітацією готовності до змін, які активно взаємодіють між собою. У групі працівників служби з низьким рівнем готовності до змін виявлено майже вдвічі меншу кількість значущих взаємозв'язків як додатного, так і від'ємного характеру між готовністю до змін і психологічною життєздатністю, що відображає обмеженість і суперечливість взаємодії означених психологічних феноменів, які можуть породжувати деструкції в їх функціонуванні.

Отримані результати не дають вичерпної інформації щодо всього спектра психологічних чинників психологічної готовності до змін у працівників Державної кримінально-виконавчої служби України. Перспективу подальшої роботи ми вбачаємо у продовженні досліджень в обраному напрямку та вивченні психологічної готовності до змін у контексті більш широкого кола особистісних змінних. Це, на нашу думку, дозволить не лише вдосконалити наукові уявлення щодо психологічного змісту феномена психологічної готовності до змін, а й отримати емпіричні результати, які стануть основою для розробки програм психологічного супроводження професійної діяльності персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України на етапі її реформування.

Список бібліографічних посилань

1. Яцишин М. Проблеми визначення поняття пенітенціарна система в сучасних умовах. *Історико-правовий часопис*. 2014. № 1. С. 3–7.
2. Алексеенко Н. В. Стилевые особенности саморегуляции у работников уголовно-исполнительной службы с разным уровнем психологической готовности к инновационной деятельности. *Право. Экономика. Психология*. 2017. № 2 (7). С. 62–67
3. Сахнік О. В. Психологічні аспекти професійної самореалізації працівників пенітенціарної системи України в сучасних умовах її реформування // Актуальні проблеми модернізації законодавства та освіти в умовах євроінтеграційного поступу України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 27–28 жовт. 2016 р.) / редкол.: О. М. Тогочинський, О. І. Олійник, С. О. Чебоненко та ін. ; М-во юстиції України, Акад. Держ. пенітенціар. служби. Чернігів : Десна Поліграф, 2016. С. 250–252.
4. Шамрук О. П. Організованість особистості співробітника пенітенціарної системи як запорука успішного професійного зростання // Актуальні проблеми модернізації законодавства та освіти в умовах євроінтеграційного поступу України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 27–28 жовт. 2016 р.) / редкол.: О. М. Тогочинський, О. І. Олійник, С. О. Чебоненко та ін. ; М-во юстиції України, Акад. Держ. пенітенціар. служби. Чернігів : Десна Поліграф, 2016. С. 330–333.
5. Алюшина Н. О., Кудринська Г. В. Фактори психологічної готовності держслужбовців до нововведень. *Правничий вісник Університету «КРОК»*. 2017. № 29. С. 206–213.
6. Самойленко О. О. Формування психологічної готовності мобілізованих службовців-прикордонників до ведення бойових дій : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09. Хмельницький, 2018. 310 с.
7. Звездина Г. П., Елагина М. Ю. Психологическая готовность руководителей образовательных учреждений к инновационной деятельности // Инновационный потенциал субъектов образовательного пространства в условиях модернизации образования : материалы I Междунар. науч.-практ. конф. (г. Ростов-на-Дону, 24–26 ноября 2010 г.). Ростов н/Д. : ИПО ПИ ЮФУ, 2010. С. 38–42.
8. Козулина Ю. Г. Теоретико-методологические подходы к исследованию инновационной готовности. *Вестник Красноярского государственного педагогического университета им. В. П. Астафьева*. 2012. № 4. С. 244–249.

9. Заєць Н. Ю. Готовність до професійної мобільності фахівців – відповідь на виклики часу. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. № 17–18. С. 60–68.
10. Троцький Р. С. Формування готовності до управлінської діяльності у курсантів вищих навчальних закладів МВС України у фаховій підготовці : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2018. 306 с.
11. Пенькова Н. Є. Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності у процесі проведення антитерористичної операції : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09. Харків, 2015. 244 с.
12. Бринза І. В. Паттерни особистості, готової до змін. *Наука і освіта*. 2014. № 11. С. 45–50.
13. Бозаджиев В. Л. К вопросу о психологической готовности к профессиональной деятельности. *Международный журнал экспериментального образования*. 2010. № 7. С. 98–99.
14. Рыльская Е. А. Психология жизнеспособности человека : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.01. Ярославль, 2014. 446 с.
15. Махнач А. В. Исследования жизнеспособности человека: основные подходы и модели // *Жизнеспособность человека: индивидуальные, профессиональные и социальные аспекты* / отв. ред. А. В. Махнач, Л. Г. Дикая. М. : Ин-т психологии РАН, 2016. С. 46–70.
16. Забегалина С. В. Прогностические и адаптационные способности как детерминанты жизнеспособности человека // *Жизнеспособность человека: индивидуальные, профессиональные и социальные аспекты* / отв. ред. А. В. Махнач, Л. Г. Дикая. М. : Ин-т психологии РАН, 2016. С. 356–373.
17. Сыманюк Э. Э., Печеркина А. А. Жизнеспособность как предиктор конструктивного профессионального развития // *Жизнеспособность человека: индивидуальные, профессиональные и социальные аспекты* / отв. ред. А. В. Махнач, Л. Г. Дикая. М. : Ин-т психологии РАН, 2016. С. 525–534.
18. Белоклоков А. В. Профессиональная востребованность жизнеспособности и жизнестойкости в профессии экстремального профиля // *Эффективность личности, группы и организации: проблемы, достижения и перспективы* : материалы Всерос. науч.-практ. конф. (Ростов-на-Дону ; Курск, 21–22 апр. 2017 г.). М. : Кредо, 2017. С. 15–17.
19. Кузнецова Ю. Н., Рыльская Е. А. Профессиональная жизнеспособность как предмет научного исследования // *Эффективность личности, группы и организации: проблемы, достижения и перспективы* : материалы Всерос. науч.-практ. конф. (Ростов-на-Дону ; Курск, 21–22 апр. 2017 г.). М. : Кредо, 2017. С. 77–79.
20. 18 программ тренингов. Руководство для профессионалов / В. А. Чикер, А. Н. Капустина, А. М. Захарова ; под ред. В. А. Чикер. СПб. : Речь, 2007. 368 с.
21. Шкута О. О. Реформування та модернізація кримінально-виконавчої системи України: вимоги сьогодення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 1. С. 58–61.
22. Богатирьов І. Г. Криза пенітенціарної реформи в Україні: причини та шляхи їх вирішення. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 161–166.

Надійшла до редколегії 23.11.2018

МИТРОШКИНА О. В. СПЕЦИФИКА ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ К ИЗМЕНЕНИЯМ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ЖИЗНЕСПОСОБНОСТИ У СОТРУДНИКОВ УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ СЛУЖБЫ

Приведены результаты исследования психологической готовности к изменениям, психологической жизнеспособности и взаимосвязей между ними у работников Государственной уголовно-исполнительной службы Украины. Обоснована актуальность изучения этого феномена в контексте профессиональной деятельности сотрудников уголовно-исполнительной службы в условиях её реформирования. Эмпирически доказано, что испытуемые с разным уровнем психологической готовности к изменениям демонстрируют различия как в показателях психологической жизнеспособности, так и в структуре взаимосвязей между готовностью к изменениям и психологической жизнеспособностью. Полученные результаты могут быть использованы при подготовке и переподготовке персонала уголовно-исполнительной службы.

Ключевые слова: *жизнеспособность, работники уголовно-исполнительной службы, профессиональная деятельность, психологическая готовность, психологическая готовность к изменениям.*

MITROSHKINA O. V. SPECIFICITY OF PSYCHOLOGICAL READINESS FOR CHANGES AND PSYCHOLOGICAL RESILIENCE IN THE EMPLOYEES OF THE STATE CRIMINAL-EXECUTIVE SERVICE OF UKRAINE

The work focuses on the study of psychological readiness for change and psychological resilience among employees of the State Criminal-Executive Service of Ukraine. It is shown that

in the conditions of reforming, readiness for changes is a psychological condition for successful professional activity and personal self-realization of the staff of the criminal executive service. The content of the concept of “psychological readiness” and “psychological readiness for change” is disclosed, the purposefulness of the study of psychological resilience as one of the factors of psychological readiness for change is substantiated. The purpose of the study was to identify the features of the functioning of psychological readiness for changes in the context of psychological resilience of employees of the State Criminal-Executive Service of Ukraine.

The PCRS (Change Personal Readiness Survey) method created by A. Rolnic, S. Heather, M. Gold, C. Hull (translation and adaptation by N. A. Bazhanova and G. L. Bardier) and questionnaire of human resilience (O. O. Rylska) were applied to solve empirical problems. The subjects were employees of the State Criminal-Executive Service of Ukraine, who were divided into groups according to the level of psychological readiness for change. The first group consisted of subjects with a high level of readiness for change, the second – with a low level.

The scientific novelty of the research is determined by the fact that, for the first time, the features of psychological resilience in workers of the Criminal Executive Service of Ukraine in the context of psychological readiness for changes were established. It was found that the employees of the Criminal-Executive Service with a high level of psychological readiness for change are distinguished by the greater severity of psychological resilience components, such as adaptation and self-development. It is proved that the groups of employees of the Criminal-Executive Service with different levels of psychological readiness for change show differences in the structure of interrelationships between the components of psychological readiness for change and the components of psychological resilience. In both groups, the growth of psychological resilience on the whole is accompanied by a facilitation of psychological readiness for change. At the same time, in the group with high level of psychological readiness for change, there are almost twice as many interconnections between these phenomena, which indicate a more active interaction between them in this group, in contrast to the low-level group in which this interaction is rather limited. The obtained results allow us to conclude that the subjects with different levels of psychological readiness for change demonstrate differences both in the indicators of psychological resilience and in the structure of interrelations between the components of psychological readiness for change and psychological resilience. Less pronouncedness of a number of components of psychological readiness for change and a certain deficiency of its interaction with psychological resilience can hinder both the successful professional activity of low-level group and their optimal functioning in the personality's sense. The results obtained in the study can be used to develop programs for psychological support of the professional activities of the staff of the Criminal-Executive Service at the stage of its reformation.

Keywords: *employees of the Criminal-Executive Service, professional activity, psychological readiness, psychological readiness for change, resilience.*